

De
VRIENDEN van de PLANTENTUIN
GENT

driemaandelijks tijdschrift
negende jaargang
nr 1 maart 1990

**De VRIENDEN
van de
PLANTENTUIN
GENT**

De

VRIENDEN van de PLANTENTUIN

GENT

driemaandelijks
negende
nr. 1

tijdschrift
jaargang
maart 1990

Inhoudstafel

Over bloempjes en kruisjes (deel 2)	3
Toverhazelaar	16
Werk aan de winkel!!	22
Lidgeld	23
Agenda	24
Raadgevingen voor bloemschikkers	27
Tentoonstelling waterplanten	37
Tentoonstelling cactussen	38
Tentoonstelling zaden en vruchten	40
Verslag winteravonden	41
Koninklijke Serres	43
Lippensgoed	44
De stilte na de storm	45
Vragen staat vrij	47
Redactioneel	48

Fig. 1. Rankende Helmbloem.

A : habitus. B : bloem. C : kelkblaadje. D-G : kroonblaadjes. H-I : meeldraden. J : stamper. K : stempel. L : vruchtgestel. M : vruchtje. N : zaad. (Uit Ross-Craig S., 1979, Drawings of British Plants).

Van bloempjes in het veld tot kruisjes op een kaart... (deel 2)

In het eerste deel van dit artikel (Leten 1989) werd reeds ingegaan op de geschiedenis van de plantenkartering in België. Blijft natuurlijk nog de vraag wat men (u en ik, wetenschappers, natuurbeschermers, overheidsinstanties, ...) nu kan aanvangen met deze gegevens?

Is het in kaart brengen van alle Belgische plantesoorten méér dan de moderne versie van een aloude hobby (een "verzameling" aanleggen, in dit geval van kruisjes en kaartjes), en vormen de - toch aanzienlijke - inspanningen van voornamelijk amateur-floristen nu een wezenlijke bijdrage tot de kennis van de Belgische flora?

Opdat iedereen zich een oordeel zou kunnen vormen over zin of onzin van een dergelijkproject, worden de resultaten van Belgische karteringsprojecten gebruikt bij een bespreking van twee, ook in onze Plantentuin aan te treffen, wilde plantesoorten. De naamgeving volgt De Langhe et al. (1988), voor de technische aspecten van het IFBL-karteringsproject wordt verwezen naar de inleidende nota's bij de Atlas (Van Rompaey & Delvosalle 1979).

1. Rankende Helmbloem (*Corydalis claviculata*)

Beschrijving (fig. 1)

Rankende Helmbloem is een tengere, eenjarige soort met sierlijk verdeelde rankende blaadjes en (weinig opvallende) trosjes geelwitte bloemen. Volgroeit ligt de soort meestal als een teergroene sluier over de bodem, dood hout of steviger bodembegroeiing. De plant heeft wel wat weg van het beter gekende akker- en moestuinonkruid Gewone Duivekervel, en behoort ook tot dezelfde familie als Gebroken Hartjes (Duivekervelfamilie - Fumariaceae).

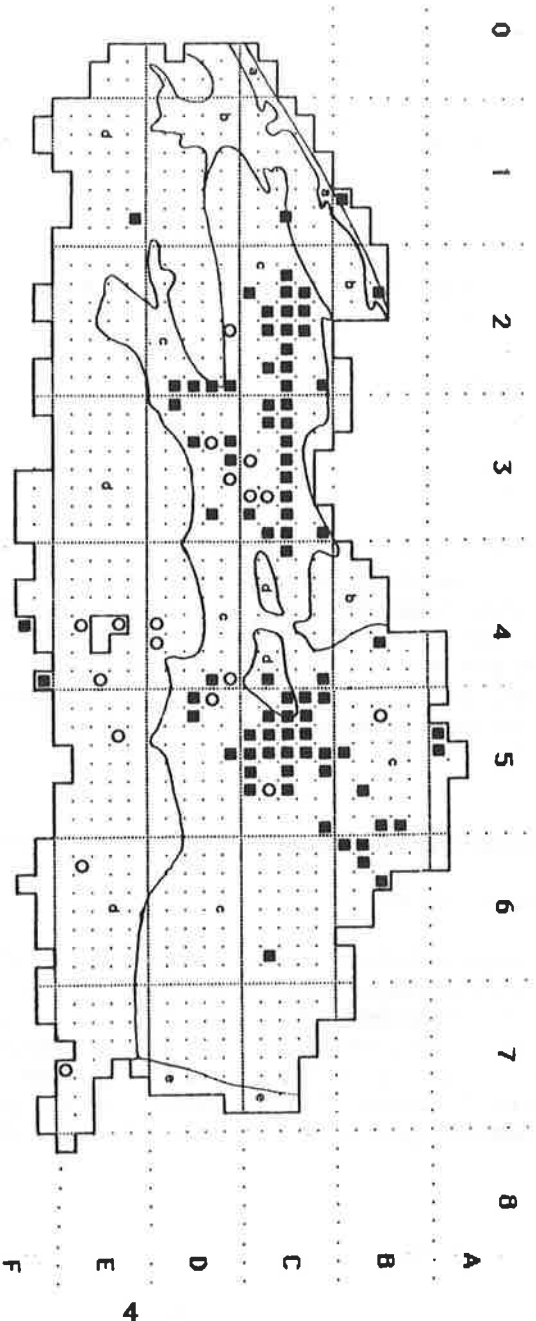

Fig. 2. Rankende Helmbloem in Vlaanderen en direct aangrenzend gebied.

Legenda : ■ = sinds 1930 (IFBL-archieven + eigen gegevens), ○ = enkel vóór 1930 (Prodrome); belangrijkste bodemkundige streken (alluviale valleibodems werden weggelaten) : a = duinen, b = polders, c = zandstreek, d = leem- en zandleemstreek, e = Maasvallei. Voor een vergelijking met de fytogeografische districten, zie de Flora.

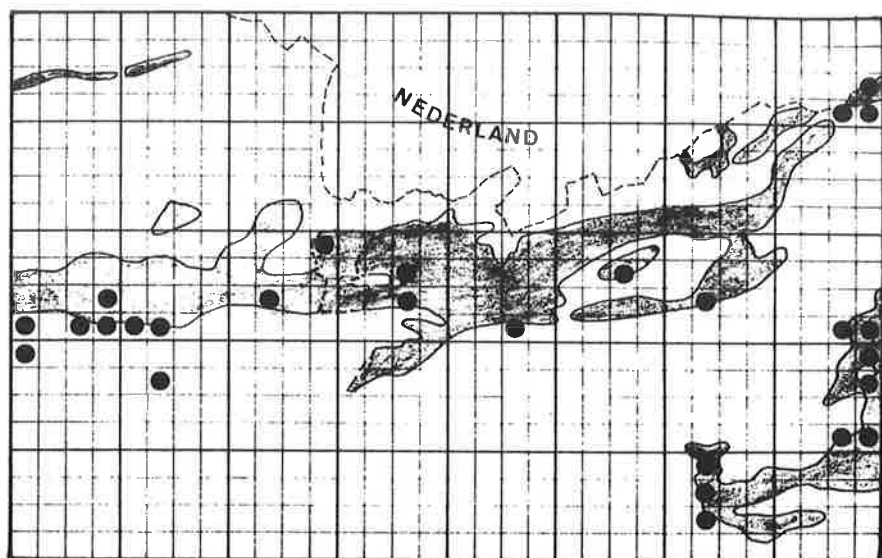
Milieu

Van nature hoort de Rankende Helmbloem thuis in bossen en struwelen op zure zand- en veengrond. Hier verkiest ze lichterrijke plekken, randen en kapvlakten, misschien ook omdat ze niet van al te donkere plekken houdt, maar vooral omdat ze het moet hebben van plaatsen waar ruwe humus versneld mineraliseert. In de Plantentuin wordt dit mooie plantje gekweekt in de Belgische Systeemtuin maar is het vooral verwilderd terug te vinden tussen de azalea's voor het universiteitsgebouw, aan de andere zijde van het pad !

Verspreiding (fig. 2)

Een vergelijking met de vindplaatsgegevens in de Flora (De Langhe et al. 1988) illustreert al direct de verdiensten van een karteringsproject zoals dit opgezet werd door Van Rompaey en kompanen : "zeldzaam in het westelijk deel van het Kempisch district; zeer zeldzaam in het Maritiem en Vlaams district; elders : verdwenen, twijfelachtig of ontbrekend". Het is op grond van fig. 2 duidelijk dat dit serieus kan bijgesteld worden. De soort is inderdaad aanwezig in het Maritiem district (echter enkel in de duinen!); in het Kempisch district is de soort weliswaar geconcentreerd in het westen maar er niet tot beperkt; in het Vlaams district is de soort heel wat meer verspreid dan men uit "zeer zeldzaam" zou afleiden, en ook in het Brabants district werd de soort recent nog waargenomen.

Rankende Helmbloem is een uitgesproken Atlantische soort, m.a.w. haar verspreidingsgebied ("areaal") is beperkt tot een relatief smalle zone langs de Atlantische Oceaan en Noordzee, met koele zomers en zachte winters. Dit verklaart waarom we ze in België niet aantreffen ten zuiden van de lijn Samber-Maas en ze in de Kempen opvallend zeldzamer wordt naar het oosten toe (fig. 1). Ze deelt een dergelijk areaal met vele andere (dikwijls zuurminnende) soorten : Rode Dophei, Wilde Hyacint, Moerashertshooi, Klimopklokje, ... maar een vergelijking van de kaartjes van deze soorten in de Atlas leert al snel dat dit helemaal niet betekent dat ze dan ook samen of zelfs maar in dezelfde omgeving voorkomen.

3

Fig. 3. Rankende Helmbloem ten noorden van Gent
(kaartblad C3, weergave per km²).

Legenda : ● = aangetroffen sinds 1930 ; ■ = oude stuifzandruggen.

De interpretatie van verspreidingspatronen is immers schaalgebonden. Klimaatsfactoren en (normaliter) onoverkomelijke barrières (oceanen bvb.) bepalen, op wereldschaal, de buitengrenzen van het areaal. Daarbinnen spelen chemische en fysische eigenschappen van de bodem, menselijke invloeden, enz. een doorslaggevende rol.

De voedselrijke, zwaardere gronden van de polders en de leemstreek, maar ook de kalkrijke zanden van de duinen, zijn duidelijk minder geschikt voor de soort of dragen een te concurrentiekrachtige vegetatie.

Maar ook binnen de zandgebieden komt de soort niet zomaar overal voor. In de Vlaamse Vallei ten noorden van Gent bvb. is er een duidelijke correlatie met oude stuifzandruggen (fig. 3). De oorzaak is vermoedelijk een puur menselijke : deze relatief droge, voedselarme zandgronden zijn de enige zones die niet volledig door landbouw, industrie of bebouwing werden ingenomen...

Verspreidingsdynamiek

De laatste jaren geeft de soort de indruk steeds algemener te worden. Dit is echter met de beschikbare gegevens niet op kaart weer te geven. De verspreiding van wilde planten wordt immers de laatste jaren ook intensiever onderzocht : een toename van de waarnemingen hoeft helemaal geen toename van de soort te impliceren. Soms wordt deze vermoedelijke uitbreiding van de soort toegeschreven aan de "zure regen" (ammoniakale neerslag is zeer bevorderlijk voor de plant), maar in de meeste gevallen zal de toename meer te maken hebben met het huidige bosbeheer (er wordt bvb. geen strooisel meer geroofd in de bossen). De zaden zijn vrij groot en worden vooral door mieren verspreid - niet bepaald een garantie voor een succesvolle verovering van nieuwe, geschikte biotopen. Uit eigen waarnemingen is echter bekend dat de soort ook kan worden verspreid met takkebossen en waarschijnlijk ook met "bosgrond", e.d. Dit zou een aantal oude vondsten in de buurt van Brussel en Leuven kunnen verklaren.

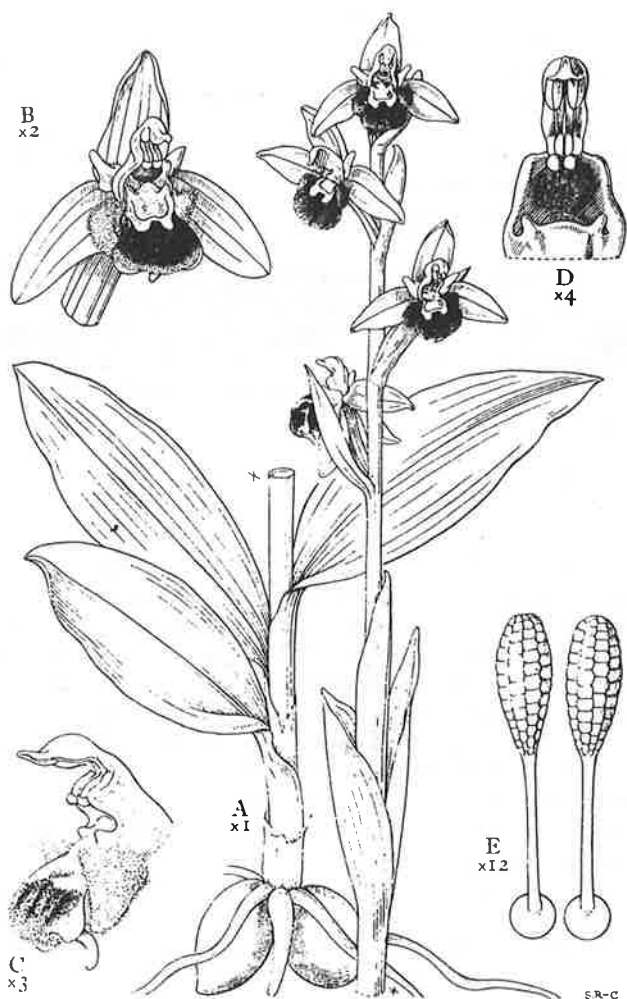

Fig. 4. Bijenorchis.

A : habitus. B : bloem. C : lip en stempelzuil. D : stempelzuil in vooraanzicht. E : gesteelde stuifmeelklompjes. (Uit Ross-Craig S., 1979, Drawings of British Plants).

2. Bijenorchis (*Ophrys apifera*)

Beschrijving (fig. 4)

Ook in de Plantentuin, maar dan enkel binnen de perken, is de Bijenorchis te zien, een van de mooiste en boeiendste inlandse orchideeën. Orchideeën vormen wellicht de meest gespecialiseerde en meest gevarieerde plantenfamilie. De soorten vallen op door hun dikwijls (niet altijd !) ongewoon gevormde en gekleurde bloemen, die soms een bijzondere gelijkenis vertonen met de wijfjes van een specifieke insectesoort (vandaar de naam). Via - uiteraard vergeefse - paringspogingen van het mannetjesinsect wordt het stuifmeel verspreid, al is dit in de natuur zelden waar te nemen en treedt mogelijks veel zelfbestuiving op. Minstens even boeiend zijn de levensgeschiedenis en het gedrag van de Bijenorchis en de orchideeën in het algemeen. Kieming van de zeer talrijke en stoffijne zaden gebeurt (altijd?) door bemiddeling van een in de bodem aanwezige schimmel, en de verdere ontwikkeling tot volwassen plant neemt meerdere jaren in beslag. Al onze inlandse orchideeën zijn knol- of wortelstokgeofyten die enkel in het gunstige seizoen (bij sommige, zoals de Bijenorchis, slechts enkele maanden in het late voorjaar en de vroege zomer) bovengronds te vinden zijn. Komt daarbij dat hun populaties grote jaarlijkse schommelingen kunnen vertonen, soms op "onverklaarbare" wijze kunnen opduiken of verdwijnen, én dikwijls kenmerkend zijn voor soortenrijke vegetaties. Wat is er nog meer nodig om een mythe in het leven te roepen?

Milieu

De Bijenorchis wordt meestal geassocieerd met "kalkgraslanden", soorten- en bloemrijke lage vegetaties die, ten gevolge van eeuwenlang beweiden, kappen, maaien en branden, zijn ontstaan uit de vroegere (beuken-)bossen op kalk- of krijtbodems. Deze kalkgraslanden zijn overigens gekend om hun orchideeënrijkdom, al kwamen vele van de betreffende soorten (vroeger) ook in andere vegetatietypes voor en zijn/waren ook in andere milieu's (kalkrijke moerassen, vochtige hooilanden, bossen, ...) diverse soorten aan te treffen. Vanwege hun morfologie en meestal korte levensduur staan de meeste orchideeënsoorten nogal zwak in de concurrentieslag om ruimte, voedsel en vocht. Ze moeten het dan ook hebben van die plaatsen waar, ofwel omdat de voedsel-, vocht- of lichtvoorziening (gedurende een deel van het jaar) te beperkt is, ofwel omdat de vegetatie door een of ander natuurlijk fenomeen of een menselijk

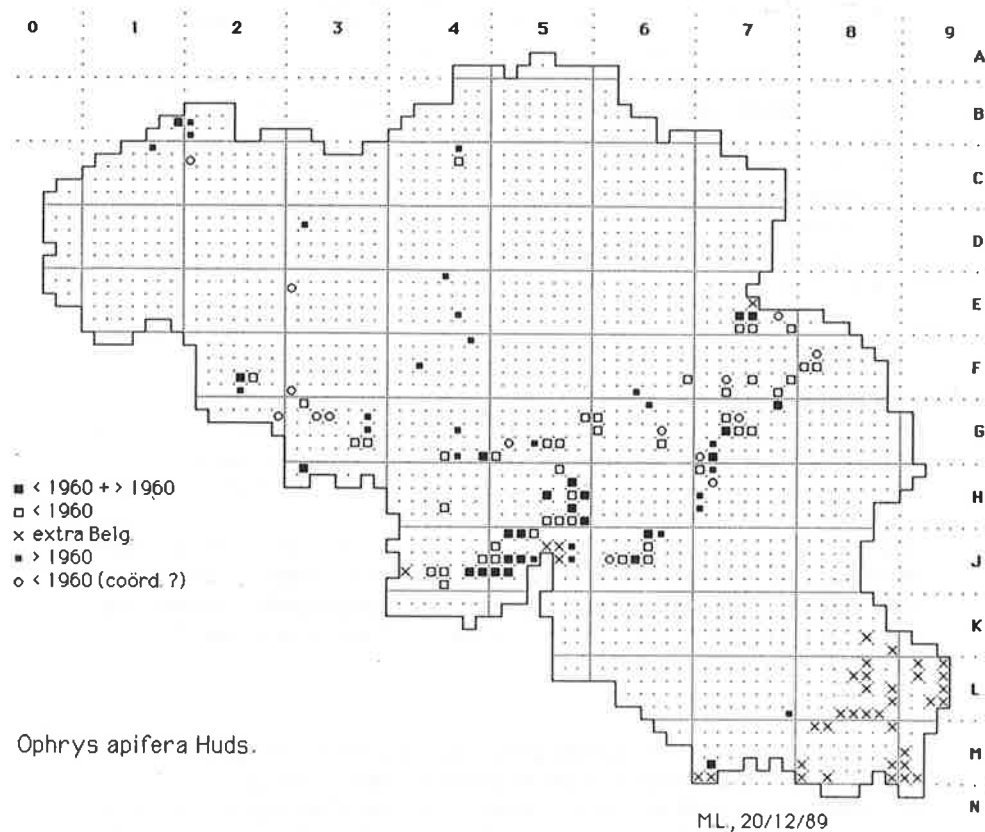

Fig. 5. Bijenorchis in België (uit Leten 1990).

ingrijpen open wordt gemaakt of gehouden, de concurrentiekrachtige soorten minder kansen krijgen. Aan deze omstandigheid zijn de orchideeën, op diverse wijzen, dan ook aangepast : de samenleving met een schimmel helpt de jonge planten overleven in "barre" omstandigheden, van de grote hoeveelheden stoffijne zaadjes komt er altijd wel eentje terecht op dát geschikte open plekje, een aantal soorten heeft zich door een saprofytische levenswijze helemaal aangepast aan ongestuvrijke milieu's, de kortstondige bovengrondse verschijning laat orchideeën toe het lastige seizoen beschut onder de grond door te brengen, ...

Verspreiding en verspreidingsdynamiek

Bijenorchis is, net als vele andere orchideeën, een soort met een overwegend zuidelijke, mediterrane verspreiding. In België komt de Bijenorchis verspreid over het land voor, maar met een uitgesproken zwaartepunt in de kalkstreken in het midden en zuiden van het land (fig. 5). Bij deze soort beschikken we over meer gegevens om een uitspraak te doen over de vroegere en huidige verspreiding. Duidelijk is dat heel wat voormalige groeiplaatsen niet werden teruggevonden en hoogstwaarschijnlijk verdwenen zijn. We kunnen dan ook spreken van een achteruitgang (in cijfers uitgedrukt: met 40 %). Opmerkelijk is echter dat deze achteruitgang vrij onevenwichtig over het land is verdeeld. In het noorden zijn er zelfs heel wat nieuwe vindplaatsen, waarvan ditmaal wel mag aangenomen worden dat het inderdaad gaat om recent gevestigde populaties (Leten 1990). Net in dat deel van het land waar de menselijke druk het grootst is, neemt een gevoelige soort toe ! Dit staat dan in schrille tegenstelling tot de trend bij een grotere groep orchideeën die, precies in Vlaanderen, zeer sterk zijn achteruitgegaan (fig. 6 en 7). Hoe valt dit nu te rijmen ?

Zoals vermeld waren orchideeën in vroegere eeuwen vooral te vinden in zgn. "halfnatuurlijke" vegetaties (kalkgraslanden, heischrale graslanden, vochtige hooilanden, ...), ontstaan door ontginning van de oorspronkelijke bossen maar verder niet bemest of al te sterk ontwaterd. Het waren m.a.w. de mens en zijn huisdieren die zorgden voor de lage, open vegetatie die de orchideeën zo nodig hebben. Vele orchideeënsoorten horen dan ook niet thuis in de potentiële natuurlijke vegetatie van ons land (die vrijwel volledig uit bos of moeras zou bestaan).

De huidige landbouw met zijn zware bemesting, drainage en afstoten van marginale gronden speelt echter zeer in het voordeel van de meer

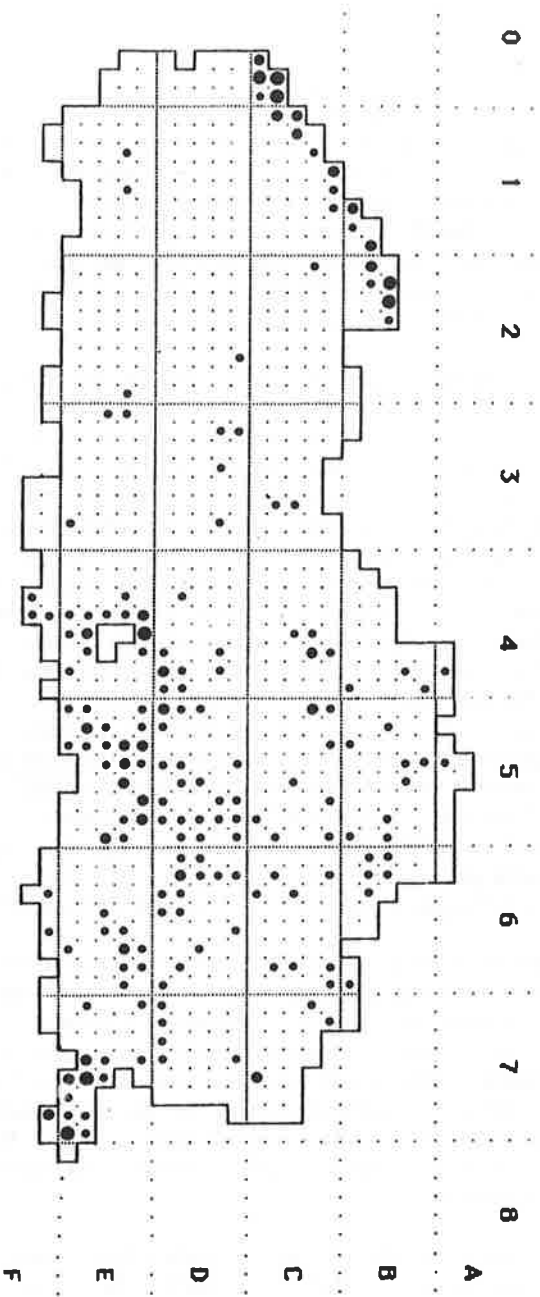

Fig. 6. Gezamenlijke verspreiding vóór 1960 van 14 orchideesoorten (Poppenorchis, Hondskruid, Wit Bosvogeltje, Groene Nachtorchis, Moeraswespenorchis, Dennenorchis, Veenmosorchis, Honingorchis, Bokenorchis, Groenknolorchis, Bijenorchis, Vliegenorchis, Wantsenorchis, Harlekijn) in Vlaanderen en directe omgeving (naar Leten 1990 & De Langhe et al. 1989).

Legenda : • = 1-2 soorten aanwezig, ● = 3-4 soorten aanwezig, ● = 5-6 soorten aanwezig.

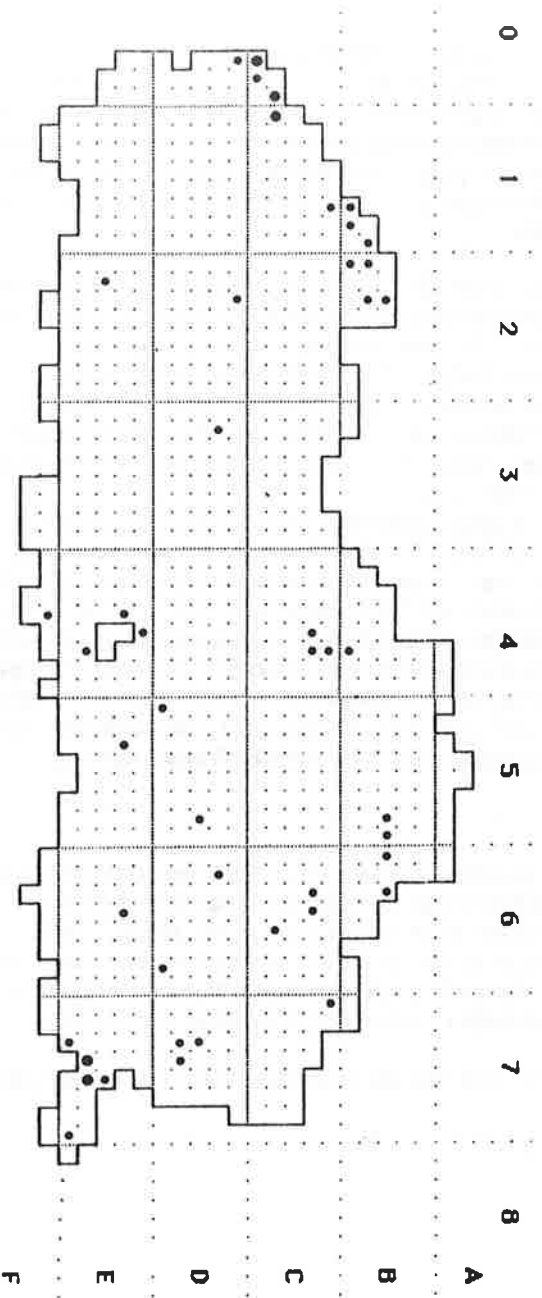

Fig. 7. Gezamenlijke verspreiding ná 1960 van 14 orchideesoorten (Poppenorchis, Hondskruid, Wit Bosvogeltje, Groene Nachtorchis, Moeraswespenorchis, Dennenorchis, Veenmosorchis, Honingorchis, Bokkenorchis, Groenknolorchis, Bijenorchis, Vliegendorchis, Wantenorchis, Harlekijn) in Vlaanderen en directe omgeving (naar : Leten 1990 en De Langhe et al. 1989).

Legenda : • = 1-2 soorten aanwezig, • = 3-4 soorten aanwezig, • = 5-6 soorten aanwezig.

concurrentiekrachtige soorten (denken we aan Grote Brandnetel en Engels Raaigras). Heel wat orchideeënsoorten zijn hiertegen niet meer opgewassen en verdwijnen; niet zelden betreft het die soorten die vroeger vrij algemeen waren in het boerenland (Harlekijn bv.). Vandaar de globale achteruitgang uit de fig. 6 en 7, en de specifieke achteruitgang van Bijenorchis in de kalkgraslanden in het zuiden des lands.

Tegenover de steeds ongunstiger (voor orchideeën en vele andere wilde planten) evoluerende toestand in agrarische middens, staat echter de toenemende impact van een nieuw fenomeen : de grootschalige industrialisatie en urbanisatie. Met name in de zestiger jaren werden grote oppervlakten van het land aan de landbouw onttrokken en volledig op hun kop gezet : opgespoten of opgevoerde industrie- en bouwterreinen, industrieel braakland, groeven, enz.

Flinke delen daarvan bleven/blijven lange tijd ongebruikt liggen. Deze gronden zijn dikwijls vrij voedselarm en kalkrijk en dragen lange tijd een open vegetatie : op zich vormen ze een geschikt milieu voor vele zeldzame of bedreigde soorten uit het oude "agro-pastorale" landschap. Door hun fijne en gemakkelijk verspreidbare zaden zijn de orchideeën hier (tijdelijk !) in het voordeel, vandaar...

Soorten die in recente tijden hun voordeel haalden uit de industriële "boom" zijn bvb. Bijenorchis, Hondskruid, Grote Muggenorchis, Bosorchis, Rietorchis, Brede Wespenorchis, ...

We moeten echter wel bedenken dat de meeste van deze vindplaatsen maar een tijdelijk leven beschoren is : indien de betreffende terreinen in de toekomst al niet gebruikt zullen worden waarvoor ze werden gecreëerd, dan toch zal de spontane vegetatie-ontwikkeling zelf op een gegeven moment het verdere voortbestaan van de plaatselijke orchideeënpopulaties wel onmogelijk maken.

Tenzij ook hier de natuurbescherming ingrijpt natuurlijk...

Het mag lijken alsof de hier gepubliceerde kaartjes slechts als illustratiemateriaal fungeren bij enkele aardige verhaaltjes. Niets is echter minder waar : veelal vormen deze gekarteerde (veranderingen in de) verspreidingspatronen de aanzet tot verdere reflectie en onderzoek. De resultaten van het karteringsonderzoek doen niet enkel onze kennis van natuurlijke fenomenen toenemen. Ze roepen ook steeds weer nieuwe vragen op, en dwingen ons om voortdurend onze visie en verklaringen bij te stellen. En dat is toch geen geringe verdienste voor het werk van een handvol toegewijde amateur-botanici !

Literatuur

De Langhe, J.E., Delvosalle, L., Duvigneaud, J., Lambinon, J., Vanden Berghen, C. (1988) Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden (Pteridofyten en Spermatofyten). Tweede editie.
Nationale Plantentuin van België, Meise : cv + 972 p., ill.

De Langhe, J.E., Delvosalle, L. & D' hese, R. (1989) Les anciennes stations d'*Orchis coriophora* L. en Belgique.
Dumortiera 44: 15-23, 2 fig.

Leten, M. (1989) Van bloempjes in het veld tot kruisjes op een kaart (1).
De Vrienden van de Plantentuin Gent 8(3) : 15-21, 2 fig..

Leten, M. (1990) Distribution dynamics of orchid species in Belgium : past and present distribution of 13 species.
Mém. Soc. Roy. Bot. Belg. 11 : 133-155, ill.

Van Rompaey, E. & Delvosalle, L. (1979) Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora. Spermatofyten en Pteridofyten. Tweede uitgave.
Nationale Plantentuin van België, Meise : 1542 kaarten.

Marc Leten
Plotersgracht 6
9000 Gent

De Toverhazelaar

Om de plantenbewonderaars er op attent te maken dat het in begin januari reeds tijd was om uit te zien naar de betoverende bloei van de Toverhazelaar, in volle winter, hadden we deze tekst al in december moeten publiceren. Maar je weet nooit drie maanden vooraf hoe gunstig het zachte weer zal zijn, om een uitzonderlijk vroege bloei te krijgen. Zelfs de weersvoorspellers wagen zich maar hoogstens vijf dagen vooruit, en dan nog... Maar goed, we zijn wel een beetje verontschuldigd.

Na de duistere dagen rond Nieuwjaar en met de zachte temperaturen die heel de tijd aanhielden, staat de Toverhazelaar nu, half januari, overal in volle bloei. Naargelang van de min of meer beschutte standplaats en de hoeveelheid stralen van de voorjaarszon die de plant kunnen bereiken, zal de ene struik wat vroeger, de andere wat later in bloei zijn gekomen. Enige uren voorjaarszon zijn al voldoende om de bloemen te doen ontkiemen.

Het is een naaktbloeier (d.w.z. met bloemen op de naakte twijgen, vooraleer de bladknoppen uitlopen), die afkomstig is uit Japan (*Hamamelis japonica*) of China (*Hamamelis mollis*). Ook Noord-Amerika heeft enkele soorten, waarvan de bekendste *Hamamelis virginiana* is, een soort die echter bloeit in de herfst, mét blad ! Eertijds, d.w.z. vóór de IJstijden hier grondig de flora en vegetatie hadden verwoest, was de Toverhazelaar ook in ons Europa een inheemse verschijning. Ze verdween samen met veel andere planten tijdens de lang koude periodes : van de reddende warmte in het zuiden waren ze afgesneden door de hoge oost-west verlopende bergketens.

Volgens het boekje valt de bloei in "januari-maart". Dit jaar, zoals ook vorig jaar, valt de volle bloei al heel vroeg en zal dan ook niet zo lang duren, indien het zachte weer aanhoudt. Bij mijn buurman stond de struik al met Nieuwjaar in volle bloei. In onze Plantentuin zijn de eerste bloemen van de Japanse Toverhazelaar geopend rond 20 januari, en vrij traag is deze grote struik dan tot bloei gekomen, wellicht door de wat verdoken positie in het Aziatisch bosgedeelte. Wie er snel bij was, of wie een geregelde bezoeker is aan onze Plantentuin, zal ze daar in volle glorie hebben gezien. Wie te laat was, vindt misschien nog enkele laatbloeiers in andere tuinen.

Zo wandelde ik ook op zoek naar bloeiërs in het Citadelpark. Aan de voet van de rots, waar de Plantsoendienst een bergplaats heeft, trof ik een tuinier aan, die heel bereidwillig en met belangstelling mijn vragen heeft beantwoord. Ik vertel hem dat ik in de groenrubriek van een krant over de Toverhazelaar las : " De struik mag vrijwel niet worden gesnoeid, omdat hij geen wondweefsel maakt. Ook verplanten is uit den boze. " Inderdaad, zegt de tuinier, *Hamamelis* mag niet gesnoeid worden, hij verdraagt dat niet. Nochtans had ik gezien dat de Plantsoendienst wél snoeide. Waarop hij replikeerde : Ja, maar voor het genezen van de snoeiwonde gebruiken we een produkt waarmee de wonde wordt ingesmeerd en goed geneest. Nu, zegt hij, ze zijn ver uitgebloeid, maar als u er nog wil zien in volle bloei, dan moet u naar de IJzerlaan gaan kijken, in het parkje dat van de Charles De Kerchovelaan naar de Leie toe afdaalt. Daar stonden mooi drie planten samen, de hoogste anderhalve meter groot, en die dag waren ze nog mooi in bloei. De mannen van de Plantsoendienst kennen hun wereld !

Om die struiken op een goeie anderhalve meter (de daar beschikbare ruimte) breedte te houden, zijn ze alle drie flink gesnoeid geweest. Men neemt namelijk als maximale hoogte de afmeting van de breedte, om de plant voldoende lucht te gunnen. Na enkele jaren groeit zo'n struik makkelijk tot 4-5 m uit, volgens sommige bronnen zelfs tot 7 m hoogte.

Voorals twee soorten, en hun hybride worden hier gekweekt :

Hamamelis japonica : Japanse Toverhazelaar

Zoals de Nederlandse naam aanwijst, is deze plant afkomstig uit Japan. Deze struik groeit langzaam uit tot 2-4 m hoogte. De takken staan schuin omhoog, en hierop vinden we in de winter de bloemknoppen, telkens per drie samen, op de kale takken. Midden in de winter, vóór het ontluiten van de bladeren, komen ze tot bloei, van januari tot maart. De vier ± gekroesde, lintvormige kroonblaadjes zitten opgerold in een vierkant kommetje van kelkblaadjes. Enkele uren voorjaarszon doet deze kroonblaadjes als bij toverslag ontrollen. Wanneer de bladknoppen uitlopen, groeien de bladeren uit tot 5-10 cm lengte, ze zijn ruitvormig met min of meer hartvormige basis, de bladrand is gegolfd, en aan de onderzijde zien we verspreide fijne bruine schubjes op de nerven. In de herfst kleuren ze van geel tot rood.

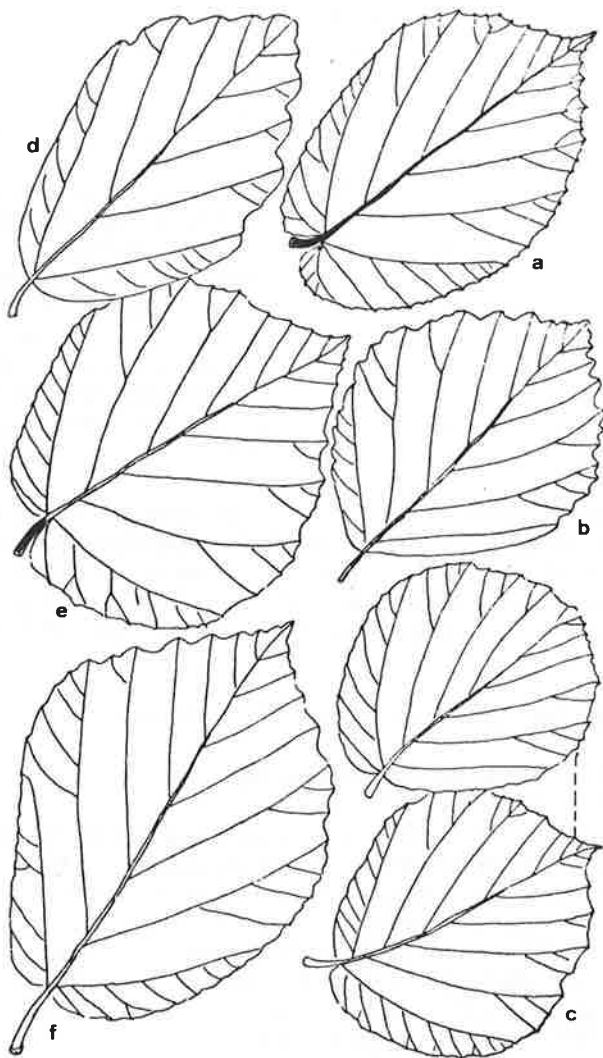

Fig. 1. Bladvorm van enkele soorten Toverhazelaar.

A : *Hamamelis mollis*. B : *Hamamelis japonica*. C : *Hamamelis x intermedia* 'Ruby Glow'. D : *Hamamelis vernalis* 'Lombarts Weeping'. E : *Hamamelis x intermedia* 'Hiltingbury'. F : *Hamamelis mollis* 'Brevipetala'.

Hamamelis mollis : Chinese Toverhazelaar

Deze struik komt uit Centraal-China, en wordt eveneens 2-4 m hoog. De bloei valt van januari tot maart, wanneer de struik nog kaal staat. De bloemen verschillen niet duidelijk van de vorige soort. De bladeren echter worden groter, 10-15 cm, ze zijn omgekeerd eirond met een meer uitgesproken hartvormige basis, en de onderzijde is dicht bezet met sterharen, net zoals de takken.

De hybride die veel wordt aangeplant heet, zoals kon worden verwacht, *Hamamelis x intermedia*. Cultivars hiervan vertonen gele, rode, paarsrode, of koperkleurige bloemen.

Onze Plantentuin bezit echter nog een minder gewone soort, eentje die in de (late) herfst bloeit, en daardoor minder opvalt. U kan ze vinden in de Systematische Afdeling, Dicotylen, Toverhazelaarfamilie. Het is de :

Hamamelis virginiana : Amerikaanse Toverhazelaar

Zoals gezegd, is het meest opvallende verschil de bloeiperiode, van september tot oktober. Verder is de bladonderzijde niet behaard en ook niet beschubd, de kroonblaadjes zijn vrijwel niet gekroesd.

In Moussault's gids voor "Tuinheesters en -bomen in kleur" geldt als aanbeveling voor het planten van deze soorten : "Hij vraagt een niet uitdrogende, humusrijke grond en een tegen vrieswind beschermde, zonnig of matig beschaduwde standplaats. Bij voorkeur op een goed zichtbare plaats tegen een achtergrond van immergroene struiken." En nu komt het opnieuw, bij "Gebruik" stelt deze gids : "Niet snoeien, hoogstens tijdens de bloei enkele takken snijden voor kamergebruik."

Vorig jaar wijdde mijn krant een reportage aan de Toverhazelaar, met enkele merkwaardige inlichtingen, waarover hierna meer. Dit jaar vond ik in de krant op 13-1-1990 enkel volgende korte informatie :

"Niettegenstaande de tuin van het Arboretum te Kalmthout tot half maart gesloten is, zal deze wel voor de jaarlijkse *Hamamelisfeesten* toegankelijk zijn :

- op zondag 28 januari om 14 u voor een wandeling door de verzameling Toverhazelaars onder leiding van een gids, met daarna een voordracht,
- op zondag 11 februari om 14 u een tweede geleide wandeling, gevolgd door een concert.

U begrijpt dat deze data moeilijk lang vooraf kunnen worden vastgelegd en aangekondigd. Het hoeft ons niet te verwonderen dat het Arboretum tijdens de wintermaanden zijn deuren strikt gesloten houdt, en daar alleen van afwijkt voor de pracht van de bloei van zijn zestigtal struiken *Hamamelis*. In het voorbije jaar hebben ongeveer 40 000 bezoekers deze tuin bezocht en de bodem rond de planten betreden, waardoor het begrijpelijk wordt dat deze bodem wat rust kan verdragen.

Te Kalmthout wordt gewerkt aan veredeling, waarbij vooral gelet wordt op de lengte van de kroonblaadjes, de kleur, en het al dan niet dicht in groepjes staan van de bloemen, de geur, de bloeiperiode, de vorm van de struik, de schoonheid vóór en na de bloei, de herfstkleur van de bladeren, en dergelijke meer.

Bioloog Harry Van Trier van het Arboretum van Kalmthout vertelt hierover :

" De kleur gaat van lichtgeel over donkergeel tot oranje, rood en purper. De kroonblaadjes rollen fijn uit de knoppen. Sommige blijven kroeskoppig staan, andere strekken hun blaadjes. De kleuren zijn zuiver, zacht en warm. De geur is vaak onvergetelijk, zoals die van *Hamamelis mollis* 'Pallida' : met de ogen dicht is hij te herkennen uit alle andere. Hij verspreidt een subtiele, fijne, onweerstaanbare prikkel, méér dan een parfum waardig."

Jef Vandenbulcke
Ottergemsesteenweg 436
9000 Gent

Nota van de redactie.

Naast de meer algemeen gekweekte soorten kan u in onze Plantentuin nog een 15-tal andere soorten van de Toverhazelaarfamilie komen bekijken. De meeste hiervan groeien in de Systematische Afdeling, Dicotylen, waar ze in het familiehoek gegroepeerd staan.

Tenslotte nog dit: als u volgend voorjaar op tijd informatie wil over de *Hamamelis* -bloei en -feesten, dan krijgt u hiervoor adres en telefoonnummer van twee tuinen waar u een bijzondere verzameling van deze planten kan vinden. Met dit tijdschrift kunnen we u niet snel genoeg op de hoogte brengen, want de bezoekdagen worden slechts 2-3 weken vooraf meegedeeld.

Arboretum Kalmthout
Heuvel 2
2180 Kalmthout (03 - 666 67 41)

Arboretum Waasland
Kriekelaarstraat 29
2770 Nieuwkerken-Waas (03 - 775 93 09)

Werk aan de winkel !

Opschikactiviteiten in de Plantentuin : lenteschoonmaak

In de agenda zijn de dagen opgenomen waarop u, beste Vrienden, wordt verwacht in onze Plantentuin !

Volgende taken kunnen worden uitgevoerd :

- * Afwassen van alle naamplaatjes; we starten in de voortuin, daarna naar de Belgische flora, de medicinale planten, de systematiek van de Dicotylen en Monocotylen, het bosgedeelte, de kruidentuin, en de Mediterrane flora. Ook de richtingswijzers verdienen een beurt...
- * Ook het vele snoeihout moeten we verzamelen; hier even oppassen : hout met stekels of doornen moet apart blijven !
- * In het bosgedeelte snijden we de oude varenbladeren af, en ook het afgestorven plantenmateriaal aan de vijvers.
- * Het gedeelte langs de Ledeganckstraat zullen we wieden, aanvullen met zwartveen, en bemesten met moutkiemen.
- * De Belgische flora en de medicinale tuin krijgen een onderhoudsbeurt : spitten waar nodig, schoffelen en wieden op andere plaatsen.
- * Op de rotstuin zijn er diverse terreinstukken waar geen collectieplanten staan : die kunnen normaal licht worden omgespit.
- * In de Systematiek Dicotylen en Monocotylen gaan we de winterbeschutting wegnemen en afvoeren naar de composthoop met behulp van de aanwezige kruiwagens. Het groot onkruid zoals Kruiskruid, Vroegeling, Vogelmuur e.d.m. moeten we schoffelen en wieden. Het afgestorven plantenmateriaal snijden we af van de planten, het wordt verder verzameld en naar de composthoop afgevoerd.

Lidgeld 1990

**Mogen we sommigen onder u even herinneren aan dit jaarlijks
wekerend ritueel, waarbij u in ruil voor**

250 F : gewoon lid

500 F : beschermend lid

1000 F : steunlid

wordt van de Vrienden van de Plantentuin Gent.

U wordt dan uitgenodigd op onze talrijke activiteiten,

U ontvangt 4 x per jaar een nummer van ons tijdschrift,

**U draagt uw steentje bij tot het behoud en onderhoud van onze
Plantentuin !**

Betaling op rekeningnummer 001 - 1192154 - 03

van de Vrienden van de Plantentuin Gent,

met vermelding ' lid 1990 '.

DANK !

Agenda

Maart

- 4 9.30 u, Plantentuin :
Algemene rondleiding, o.l.v. de Gidsen.
10 u, Cactusserre : Thematische wandeling, o.l.v. Elisabeth Dewulf en Paul Goetghebeur.
- 8 19.30 u, in de inkomhal van de serres :
Derde **wintervoordracht**, door F. De Raeve, over " Aanleg en onderhoud van tuinvijvers ". Ingang : 25 fr (leden), 50 fr (niet-leden).
- 10 9-12 u, werklokaal, ingang Plantentuin in de Merelstraat :
Ikebanakursus, o.l.v. Gilberte Comhaire (deel 1).
- 24 9-12 u, werklokaal, ingang Plantentuin in de Merelstraat :
Ikebanakursus, o.l.v. Gilberte Comhaire (deel 2).
- 31 9 u & 14 u, Plantentuin : **opknapwerk**. Breng uw buurman of buurvrouw en een schop mee ! (Zie ook berichtje in dit nummer op p. 22).

April

- 1 9.30 u, Plantentuin : Algemene rondleiding, o.l.v. de Gidsen.
10 u, Cactusserre : Thematische wandeling, o.l.v. Elisabeth Dewulf en Paul Goetghebeur.
- 4 14 u, Plantentuin : **opknapwerk**. Breng uw buurman of buurvrouw en een schop mee ! (Zie ook berichtje in dit nummer op p. 22).
- 7 9-12 u, werklokaal, ingang Plantentuin in de Merelstraat :
Ikebanakursus, o.l.v. Gilberte Comhaire (deel 3).
- 11 14 u, Plantentuin : **opknapwerk**. Breng uw buurman of buurvrouw en een schop mee ! (Zie ook berichtje in dit nummer op p. 22).

- 19** Opening tentoonstelling van aquarium-, vijver- en moerasplanten (tot 6 mei !). Informatie op p. 37 !
- 21-29** Flanders Expo : Floraliën !!!
Plantentuin :
Tentoonstelling van **aquarium-, vijver- en moerasplanten**.
- 28** 9-12 u, werklokaal, ingang Plantentuin in de Merelstraat : **Ikebanakursus**, o.l.v. Gilberte Comhaire (deel 4).
- 28** Avonduitstap naar de sfeervol verlichte **Koninklijke Serres te Laken** (open tussen 21 en 23 u). Meer inlichtingen in dit nummer op p. 43.
We vertrekken met een bus aan de ingang van de Plantentuin om 20 u, we zijn terug omstreeks 24 u.
Inschrijving door storting of overschrijving van 300 frank op rekeningnummer 001 - 1192154 - 03 van De Vrienden van de Plantentuin Gent, met als vermelding "Serres Laken".
Betaling a.u.b. vóór 13 april, waarvoor onze beste dank !

Mei

- 1** De traditionele **lentewandeling**, o.l.v. Karel Van Vossel.
Samenkomst 13.30 u aan de Plantentuin, of 14 u aan het station van Leupegem. Vergeet niet : aangepast schoeisel en kledij.
- 6** 9.30 u, Plantentuin :
Algemene rondleiding, o.l.v. de Gidsen.
10 u, Plantentuin :
Thematische wandeling : het Arboretum, o.l.v. Harald Evrard.
- 12-13** Plantentuin :
Nationale tentoonstelling van **voorjaarspaddestoelen** : een 'rondreizende' tentoonstelling, die een tiental jaar geleden voor het eerst in onze Plantentuin te zien was.
- 19-27** Plantentuin :
Tentoonstelling van **cactussen** en andere vetplanten. Meer informatie in dit nummer op p. 38-39.

Juni

- 3** Algemene rondleiding, o.l.v. de Gidsen.
10 u, Plantentuin :
Thematische wandeling : Grassen en grasachtige planten,
o.l.v. Paul Goetghebeur.

- 16** Uitstap naar **Lippensgoed-Bulskampveld**, Beernem.
We verzamelen om 12.30 u aan de ingang van de Plantentuin,
waar de passagiers over de auto's worden verdeeld. Stipt om
13.30 u treffen we de gids op de parkeerplaats dichtst bij het
kasteel. Meer informatie in dit nummer op p. 44 !

Juli

- 13** Plantentuin :
"Opening van de tentoonstelling " **Vruchten en Zaden** ".

15-22 Gentse Feesten

Augustus

- 4** Uitstap naar het domein **Breivelde**, Zottegem.

September

- 1-2** **Opendeurdagen** in de Belgische Plantentuinen en
Arboreta.
- 8** Busuitstap naar **Utrecht**.
Bezoek aan de botanische tuin 'De Uithof', en het arboretum
'Gimborn'.
- 16** Einde van de tentoonstelling " **Vruchten en Zaden** ".
- 27** Plantentuin :
start **Paddestoelententoonstelling** (t/m 3 okt.).

December

- 1** Plantentuin :
Algemene Ledenvergadering.

Raadgevingen voor bloemschikkers

Een bloem, blad of twijg, weggeknipt van de plant, wacht een kortstondig leven.

Door het in acht nemen van een paar punten en het toepassen van enkele eenvoudige methodes kan men de levensduur van plantenmateriaal in een schikking aanzienlijk verlengen.

Een eerste vereiste is dat nooit op het heetst van de dag geplukt wordt. Dit gebeurt best bij valavond of 's morgens vroeg. Plukken bij valavond is te verkiezen omdat de planten dan een maximum aan voedende stoffen bezitten die ze tijdens de dag hebben aangemaakt, en men beschikt dan ook over de hele nacht om ze te laten drinken.

Men neemt de overtollige bladeren weg, en plaatst het plantenmateriaal zo hoog mogelijk in water, dat handwarm mag zijn. Voor aangekochte bloemen geldt als regel : minstens twee uur laten volzuigen met water.

Een volgend in acht te nemen punt is het knippen onder water. Nadat de bloemen, bladeren of takken goed verzadigd zijn, gaat men de uiteinden in een wijde kan dompelen, en onder water knippen op de gewenste lengte. Hierdoor voorkomt men dat er zich luchtballen vormen in de capillaire vaten op het snijvlak, waardoor anders de waterdraad zou worden onderbroken.

Bladeren laat men enkele uren vloten in een ruime kom fris water. Verwelkte bladeren en bloemen moet u meteen weghalen, en het water dan vernieuwen. Verwelkte planten geven ethyleengas af, wat het verouderingsproces verder versnelt. Bloemen zetten we ook niet in de buurt van een fruitschaal, want rijpende vruchten geven eveneens ethyleengas af, waardoor bloemen sneller gaan verwelken.

Enkele eenvoudige methodes om de levensduur van snijbloemen te verlengen of om plantenmateriaal weer op te frissen zijn bekend en veel gebruikt bij de Japanse bloemschikunst. Deze methodes zijn aangepast aan het voor elke plant verschillend vermogen om water op te nemen en het vast te houden. Voor sommige middelen vindt u meer gegevens bij de plant waarbij ze worden aangewend.

1. Schroeien

Men houdt de stengel over een lengte van enkele cm in de vlam (gasvlam, alcoholvlam, ...). Zorg er wel voor dat bloem en blad niet dicht bij deze vlam komen. Schroei het stengeluiteinde tot het verkoolt en plaats de stengel onmiddellijk in water. Hierdoor verjaagt men de lucht uit de vaten, en wordt de wateropname versneld.

2. Kokend water

Hou de stengel over enkele cm in kokend water gedurende 2-3 minuten. Bescherm de rest van de stengel eventueel met een doek. Men kan meerdere stengels tegelijk behandelen. Nadat de stengeluiteinden wit zijn geworden, plaatst u ze terug in water.

3. Pepermuntolie

Deze vloeistof is bij de apotheker of drogist te verkrijgen. Men giet ze in een goed sluitend recipiënt met een wijde hals, zodat een stengel of tak daarin kan worden ondergedompeld. Dat onderdompelen duurt niet langer dan 2-3 seconden, waarna men de stengel enkele minuten droog laat liggen. Pepermuntolie desinfecteert, en stimuleert de wateropname.

4. Alcohol

Gedenatureerde alcohol (bij uw apotheker of drogist) heeft een alcoholgehalte van $\pm 90\%$. Men gebruikt meestal een verdunning van 10 % (dus 1 lepel van deze alcohol + 8 lepels water). Plaats de stengeluiteinden van uw planten drie minuten hierin, ofwel drie seconden in onverdunde alcohol.

5. Aluinpoeder

Dit is een bekend ontsmettend, astringerend middel. Men duwt de stengel met het snijvlak in een beetje poeder op het topje van een vinger.

6. Keukenzout

Wrijf het snijvlak in met zout. Houtige stengels moet u eerst kruisgewijs insnijden.

7. Ammoniak

Druppelsgewijs gebruiken !

8. Bleekwater

Druppelsgewijs gebruiken ! Dit middel werkt vooral ontsmettend, waardoor bacteria en algen belet worden de vaten van de plant te verstopen.

9. Suiker

Suikerwater 10 % om te vernevelen; fijne kristalsuiker om stengels in onder te dompelen.

10. Azijn

Dit geeft uitstekende resultaten bij grassen.

11. Glycerine

De opame van water met glycerine belet in zekere mate de verdamping via blad en bloem.

12. Haarlak

Een middel dat we gebruiken om verdamping van blaadjes tegen te gaan, en om deze te fixeren.

13. Tabak

Een bijzondere techniek, speciaal voor waterplanten met een holle stengel. Draai de tabak van twee sigaretten in een doekje, wrijf dit goed fijn, dompel onder in water, wring uit boven een potje (dit meerdere malen herhalen). Deze vloeistof trekken we op in een spuitje, en langs het snijvlak wordt dit in de stengel ingespoten. De stengel zal zich vullen als een spons, en de nicotine-oplossing stimuleert de cellen en behoudt ze gedurende een lange tijd.

14. Gesmolten was of paraffine

Om de bloem van waterlelies lang open te houden, gieten we rond het centrum van de bloem een laagje gesmolten was of paraffine.

15. Sigarette-as

Breng dit aan op het snijvlak, en laat dan de plant enkele minuten zonder water.

16. Peper

Handelen zoals met sigarette-as.

17. Chrysal

Dit produkt betekent voor de snijbloem zowel voedsel als bewaarmiddel.

Alfabetische lijst van planten

In deze lijst worden per plant vaak meerdere methodes besproken, om uw snijbloemen, ikebana-takken, sierbladeren, ... een langer blijven te bezorgen. Het is de bedoeling dat u één ervan gaat gebruiken, dus niet allemaal tegelijk !

Acacia : zie *Mimosa* .

Allium : vermijd warm water, want dit versterkt de uiengeur !

Althaea : zie *Stokroos* .

Amaryllis : zie *Hippeastrum* .

Anjer : snij de stengels af boven een knoop, nooit in een knoop; verwijder de laagste bladeren. Deze bloemen bewaren langer als men van de stengel ongeveer 15 cm kan afsnijden; geef ze veel water.

Appelbloesem : klief de tak ! Voeg een lepeltje ammoniak bij het water.

Aronskelk : water inspuiten langs het stengeluiteinde; wrijf dit in met zout of fijngevreven as.

Aster : plaats 3 minuten in alcohol 10 %, of behandel met pepermuntolie.

Astilbe : pepermuntolie.

Bamboe : schroeien, kokend water, alcohol, azijn of zout.

Begonia : 3-30 minuten in alcohol 10 %.

Bergia (Schoenlappersplant) : laten vloten in een kom fris water.

Bessen : bespuit met haarlak of heldere vernis, om verschrompelen tegen te gaan.

Blauwe regen (Glycine) : pepermuntolie, aluinpoeder, of alcohol.

Bougainvillea : pepermuntolie, aluinpoeder, of alcohol.

Caladium : zout.

Camellia : zout water op het hart van de bloem verstuiwen.

Canna : pepermuntolie, alcohol.

Cineraria : zout.

Clematis : verwijder de bladeren, dompel 1 x onder in water.

Chrysanth : stelen inkorten, onderste bladeren verwijderen, gedurende 1 minuut in kokend water, daarna in lauw water zetten in een diepe vaas. Kokend water maakt de ondergedompelde delen beter doordringbaar voor water - daarna niet meer afsnijden ! Enkele druppels bleekwater in de vaas voorkomt voortijdig rotten. Ook de pepermuntolie is hier werkzaam.

Chrysanth-bladeren : pepermuntolie.

Clivia : schroeien.

Coleus : blad nooit onderdompelen, want dit wordt transparant.

Cyclamen : zout.

Dahlia : schroeien of kokend water : deze behandeling dikwijls herhalen, ofwel zo diep mogelijk in lauw water 30-35 °C (stelen worden bruin als de temperatuur te hoog is). Pepermuntolie, alcohol, of aluinpoeder geven ook goede resultaten.

Deutzia : pepermuntolie.

Erica : stengeluiteinden verbrijzelen.

Esdoorn : vernevelen met suikerwater om te beletten dat de bladeren uitdrogen; stengel klieven; alcohol.

Euphorbia : 1 minuut in kokend water, 10-15 cm diep, of schroeien in vlam.

Freesia : 2-3 soeplepels suiker per liter water toevoegen.

Gardenia : pepermuntolie, alcohol.

Geranium : kokend water, schroeien, alcohol 10°, of pepermuntolie; onderzijde kroonblaadjes met haarlak besproeien.

Gerbera : 1 minuut in kokend water, daarna lauw water of pepermuntbehandeling; enkele minuten in alcohol of rum, snijvlak goed drogen, daarna veel drinken.

Gladiol : stelen inkorten, in emmer water zetten gedurende verschillende uren; aankopen alleen als de onderste bloemen open zijn.

Gloxinia : pepermuntolie.

Glycine : zie *Blauwe Regen* .

Godetia : enkele seconden heet water over 5 cm.

Gouden Regen : bladeren verwijderen.

Grassen : enkele minuten in azijn zetten.

Helleborus (Kerstroos) : schroeien, in kokend water, of peper aan het snijvlak; daarna een beetje suiker in het lauwe water.

Hibiscus : verwelkt zeer snel, een goede bewaartechniek is nog niet bekend.

Hippeastrum (Amaryllis) : in heel weinig water zetten (5 cm).

Hortensia : schroeien, daarna zo hoog mogelijk in lauw water (25 °C), ofwel alcohol of kokend water gedurende enkele seconden over 5 cm.

Hosta-bladeren : steeluiteinden in kokend water en zo hoog mogelijk in lauw water laten drinken, of laten vloten in een kom; pepermuntolie geeft ook goede resultaten.

Hyacint : ijskoud water met 5 druppels pepermuntolie per liter water.

IJsplantje (Mesembryanthemum) : pepermuntolie.

Ipomoea (Pronkwinde) : zout.

Iris : is soms gedraaid ter hoogte van een knoop door een luchtbel in de stengel; hieraan is te verhelpen door het uiteinde in te snijden en diep in water te zetten.

Jasmijn : pepermuntolie, alcohol, stelen klieven.

Kamperfoelie : pepermuntolie gedurende 2 seconden.

Kersebloesem : takken 1 minuut in kokend water dompelen, uiteinde verbrijzelen en in fris water zetten.

Kerstroos : zie *Helleborus*.

Kerstster (Poinsettia) : schroeien, alcohol.

Klaproos : zie *Papaver*.

Leeuwebekje : stelen schuin afsnijden, 1 minuut in kokend water, daarna in lauw water; peper op snijvlak wrijven, pepermuntolie.

Lelie : ijskoud water met 1/8 deel azijn.

Lespedeza : zout.

Linde : schroeien.

Lupine : omkeren en holle stengel vullen met water, uiteinde afstoppen met propje watten, bovenaan de stengel een gaatje prikken om luchtballen te laten ontsnappen.

Maagdenpalm (Vinca) : pepermuntolie.

Magnolia : schroeien, alcohol, azijn.

Margriet : schroeien, peper.

Meiklokje : ijskoud water en 1/8 deel azijn.

Mesembryanthemum : zie *IJsplantje*.

Mimosa (Acacia) : stengels insnijden, in zeer heet of kokend water gedurende 1 minuut, ofwel pepermuntbehandeling; daarna suiker, zout, aluin, glycerine of azijn toevoegen aan het water; kleine takjes houden beter dan grote.

Montbretia : alcohol.

Narcis (Paaslelie) : witte deel van de stengel verwijderen, schroeien, en in veel water laten drinken, 2-3 % suiker toevoegen; scheidt een stof af die tulpen doet verwelken!.

Orchideeën : nooit koud water! Deze bloemen verdragen geen grote temperatuurschommelingen.

Paaslelie : zie *Narcis*.

Papaver (Klaproos) : onmiddellijk na plukken behandelen! Stengeluiteinde enkele seconden in kokend water of schroeien; nadien in fris water met 1 soeplepel suiker per liter. Pepermuntbehandeling voldoet ook.

Pelargonium : zie *Geranium*.

Perzikkloesem : houdt zeer moeilijk. Plukken wanneer nog in knop; uiteinde van de takken verbrijzelen; bloemen sprayen met haarlak om ze te fixeren.

Petunia : alcohol.

Pioenroos : alcohol 10° gedurende 3-30 minuten, aluinpoeder in water.

Poinsettia : zie *Kerstster*.

Pronkwinde : zie *Ipomoea*.

Ranonkel : een snuifje zout in de vaas.

Reukerwten : stelen inkorten, onmiddellijk in water zetten, + 1 soeplepel suiker per liter water.

Rhododendron : schroeien.

Ridderspoor : zelfde techniek als voor *Lupine* , ook aluin en peper geven goede resultaten.

Riet : azijn.

Roos : stengel opnieuw afsnijden onder water, onderste bladeren verwijderen, evenals de "doornen" die zich onder het waterniveau bevinden (tegengaan van rotting); is de bloem verwelkt, dan over 5 cm in zeer heet water gedurende 15 minuten, daarna in een vaas met lauw water. Ook nuttig is een om deel van de bladeren boven het waterniveau te verwijderen (tegengaan van verdamping). Men kan ook schroeien, daarna onder water afsnijden.

Roos forceren : oprollen in een hoorntje geglaceerd papier, bovenaan openlaten, in warm water en in volle licht plaatsen. Om ze daarentegen in knop te houden : oprollen in een hoorntje geglaceerd papier, sluiten, in water met een blokje ijs, fris en donker zetten.

Salomonszegel : pepermuntolie.

Schoenlappersplant : zie *Bergenia* .

Spiraea : pepermuntolie.

Stokroos (Althaea) : stengelbasis (5 cm) enkele seconden in kokend water.

Tamarisk : pepermuntolie.

Takken van loofbomen : stengel in de lengte inkerven vooraleer te laten drinken, schors gedeeltelijk wegnemen.

Tulpen : slechte bladeren verwijderen, witte deel van de stengel afsnijden; als de stelen geplooid zijn, dan in een niet absorberend papier draaien en allemaal samen in een emmer plaatsen tot aan de bloem onder water. Snijvlak inwrijven met poedersuiker belet de stengels zich te draaien. In de vaas 2-3 % suiker toevoegen. Ook bruikbaar : zout, alcohol, asse.

Varen : uiteinde schroeien.

Veldbloemen : zo hoog mogelijk in lauw water (40 °C) zetten en spontaan laten afkoelen.

Vinca : zie *Maagdenpalm*.

Vingerhoedskruid : 2 seconden peppermuntolie.

Viooltje : stengels inkorten, in glas vol water zetten, bloemen vernevelen; in ijskoud water met een snuifje zout. Viooltjes drinken ook langs de bloemblaadjes, mogen dus eventueel ondergedompeld worden.

Vlas : peppermuntolie.

Waterlelie : tabak of drie delen water + 1 deel alcohol inspuiten in de stengels (belet het sluiten van de bloem).

Zinnia : alle bladeren verwijderen, stengel 1 minuut in kokend water, in vaas met fris water, ofwel peppermuntolie.

Zonnebloem : groot deel van de bladeren verwijderen (tegen verdamping), en zo hoog mogelijk laten drinken.

Gilberte Comhaire-Neyt
Hofmeierstraat 8
9000 Gent

Tentoonstelling van aquarium-, vijver- en moerasplanten.

Ter gelegenheid van de Gentse Floraliën zal de Plantentuin van de Rijksuniversiteit Gent, in samenwerking met de Vereniging van Aquariumclubs, en met het Graduaat Tuinbouw Melle, een tentoonstelling inrichten met als thema :

Aquarium-, vijver- en moerasplanten.

Deze tentoonstelling biedt de bezoeker een overzicht van de rijkdom aan waterplanten, geschikt zowel voor aquarium als voor tuinaanleg.

Een drietal aspecten komen aan bod :

1. Aquariumshow : gepresenteerd door de Vereniging van Vlaamse Aquariumliefhebbers, per regio en per club. De bezoeker zal ten volle kunnen genieten van dit unieke spektakel in een feërieke omgeving.
2. Aquariumflora : niet alleen de verscheidenheid in soorten, maar ook en vooral de vermeerderingstechniek " in vitro " (proefbuisplantjes) met het oog op een kwaliteitsverbetering wordt visueel voorgesteld, om de bezoeker een kijk te bieden op deze moderne techniek.
3. Vijver- en moerasplanten : een uitgebreide keuze uit het bestaand assortiment en de toepassingsmogelijkheden, konkreet voorgesteld in een decoratieve tuin-vijver combinatie, zullen de natuurliefhebber zeker kunnen boeien.

Deze tentoonstelling heeft plaats in het Palmarium van de Plantentuin van de Rijksuniversiteit, en loopt van 19 april tot 6 mei.

Cactussen, een hobby als geen ander...

Cactussen, één der wonderen van de natuur, zijn niet langer meer onbekend of onbemind. Wat de drijfveer is voor die 'liefde' tot de cactus is echter minder duidelijk.

Waar ligt toch die aantrekkingskracht ?

Dit is een van de vele vraagtekens, waarop Lophophora , een Gentse vereniging voor liefhebbers van cactussen en andere succulenten, een antwoord tracht te geven. Ze brengt de liefhebbers uit Gent en omstreken bijeen, en ijvert voor het behoud en de bescherming van cactussen en vetplanten. Er worden daarom maandelijks vergaderingen belegd met gastsprekers die over hun ervaringen vertellen, of een of ander onderwerp belichten, zoals de verzorging. Een andere weg naart de bekendmaking van cactussen is de tentoonstelling. Het doel hiervan is vooral het bereiken van dát publiek, dat anders de drempelvrees niet kan overwinnen om kennis te maken op de vergaderingen, of van díe mensen, die totaal onbekend zijn met al het moois wat deze hobby te bieden heeft.

Want dát is en blijft het hoofdmotief voor de leden van Lophophora : het aspect 'hobby'. Het zijn allen liefhebbers, personen die in de eigenlijke zin van het woord hun planten 'liefhebben'. Er wordt naar gestreefd om de kennis van dit onderwerp, zowel bij de liefhebbers als bij de leken te verhogen.

Niet alleen het heden maar ook het verleden wordt regelmatig onder de loep genomen. Er zijn dan ook liefhebbers die er een hobby binnen een hobby van maken om dat verleden uit te pluizen in oude boeken, tijdschriften, magazines, enz. Tot die verzameling behoren zelfs oude prentkaarten, foto's, munten, postzegels, dit alles met de cactus als middelpunt...

Op de tentoonstelling zullen een groot aantal bloeiende cactussen worden getoond, naast een afdeling didactisch materiaal, waaronder bestanddelen van potgrond, gebruiksvoorwerpen, de hoger vermelde boeken, foto's en postzegels. In een aparte stand wordt de nodige aandacht geschonken aan de levenscyclus van de plant, van zaad tot bloeirijpe plant. Een afdeling wordt voorbehouden voor vetplanten uit andere families dan de cactussen. Tenslotte worden ook een aantal levensechte landschappen gecreëerd met cactussen en vetplanten in hun natuurlijk milieu.

Wie leergierig is, zal zeker aan zijn trekken komen, want een team van bereidwillige cactusliefhebbers zal instaan voor het informatieve gedeelte van de tentoonstelling.

Openingsuren:

19-20 mei & 24-27 mei : 10-12 u & 14-18 u.

21-23 mei : 14-18 u.

Toegangsprijs : 30 F, 20 F voor jeugd tussen 7-18 jaar, en voor 65+.

Kinderen jonger dan 7 jaar : gratis.

Verdere inlichtingen in verband met deze tentoonstelling zijn te verkrijgen bij :

Cambier André
Gentbruggestraat 196
9110 St. Amandsberg

Delabarre Freddy
Damaststraat 43
9910 Mariakerke

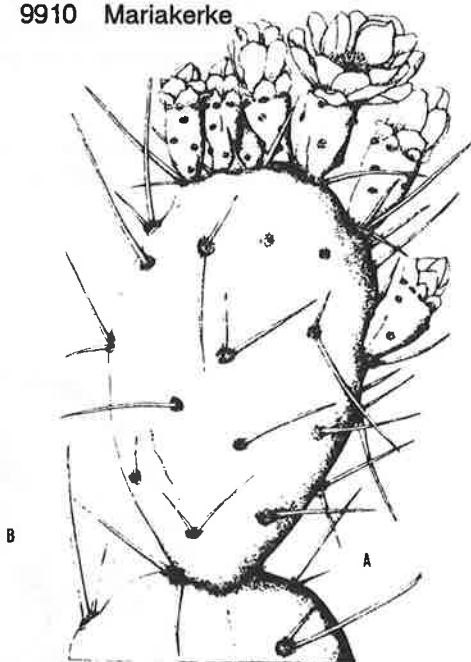
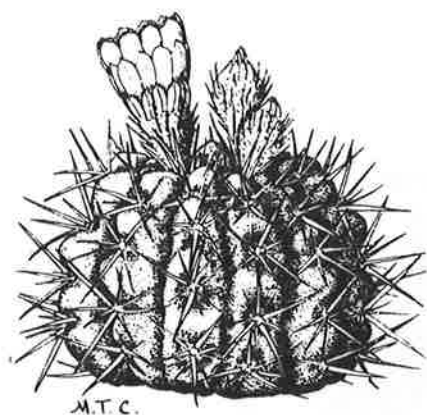

Fig. 1. Enkele voorbeelden van echte cactussen, uit Argentinië.

A : *Opuntia paraguayensis* . B : *Notocactus submammulosus* . (Uit Cabrera & Zardini, 1978, Manual de la Flora de los Alrededores de Buenos Aires).

Vruchten en zaden

Van 13 juli tot 16 september wil het Laboratorium voor Morfologie, Ecologie en Systematiek van de Planten samen met de Vrienden van de Plantentuin Gent een tentoonstelling inrichten rond het thema

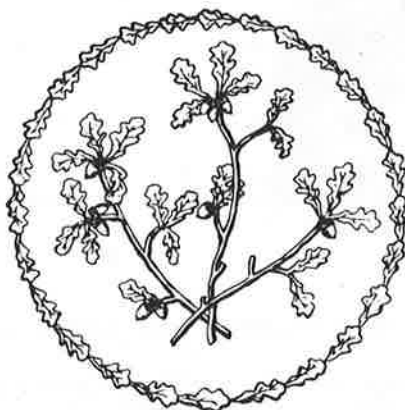
Vruchten en Zaden.

Graag zouden we willen rekenen op de hulp van enige Vrienden, om zoals gewoonlijk, een hand (of meer dan een hand) toe te steken bij de praktische uitvoering hiervan.

Wat we nu al zeker kan gebeuren, is het geven van een nieuw laagje verf aan een 20-tal toonkasten met glazen deksel.

Bij het eigenlijke opzetten van de tentoonstelling zal alle hulp zeker welkom zijn.

Meer gegevens en konkrete inlichtingen zal u kunnen vinden in het volgend nummer van uw tijdschrift !

Verslag wintervoordrachten

1. Cactussen, door F. Delabarre (11-1-1990).

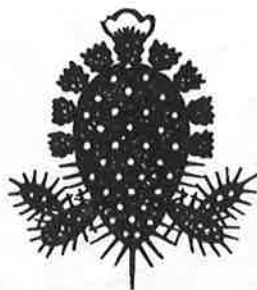
De spreker, voorzitter van de Gentse vereniging van cactusliefhebbers Lophophora, brengt eerst een verleidende diareeks met een selectie van prachtig groeiende en bloeiende cactussen, waarbij we uitleg krijgen over de getoonde soorten en geslachten. Daarna komen de praktische aspecten van de cactusweek aan bod : gegevens over de grondsamenstelling, het zaaien, het verplanten, het enten, het begieten, de bemesting, de lichtinval, ...

Kort samengevat zijn dit de belangrijkste punten :

- licht : bij een raam op het zuiden;
- water : weinig of geen in de winter, meer tijdens de groei;
- grondsamenstelling : 1/3 turf, 1/3 teelaarde, 1/3 beukeblad, en iets om de grond luchtig te maken, zoals Argex gruis, of Rijnzand.

Meer gegevens vindt u in een boekje van 51 pagina's, uitgegeven door Lophophora : " Cactussen. Handleiding tot een succesvolle kweek ".

Te bestellen bij F. Delabarre, Damaststraat 43, 9910 Mariakerke.

2. Varens, door G. De Deene (8-2-1990).

Varens zijn sporeplanten, ze vormen sporen (geen zaden !). De sporehoopjes zien we aan de onderzijde van de varenbladeren, op lijntjes, in groepjes, soms het hele oppervlak bedekkend, meestal met een vliesje overdekt. Wanneer dit vliesje verdroogt, zijn de sporen rijp. Deze varenbladeren kunnen we drogen tussen kranten, opgerold, op een warme en droge plaats. De sporen worden dan afgescheiden, verder gedroogd en gezeefd. We bewaren ze op een droge, donkere plaats. Deze sporen blijven wisselend kiemkrachtig, soortsgelaten : minder dan 1 maand bij *Blechnum* , tot langer dan 6 maand bij *Adiantum* .

De spreker toont ons dan hoe deze sporen te kiemen worden gelegd, in een bakje met 3/4 kletsnatte turf, een laagje vochtige turf erop, alles overdekken met plastic (95° luchtvochtigheid), en dit in een warme kamer (25° C). Wat eerst begint te groeien, is de ongeslachtelijke voorkiem, die de mannelijke en vrouwelijke voortplantingsstructuren vormt, en hieruit groeit na bevruchting de eigenlijke varenplant.

De meeste varens verlangen (half)schaduw, en verdragen geen volle zon. Regenwater (kalkarm) verdient absolute voorkeur. Een weinig organische bemesting geven om de 14 dagen van maart tot september.

Tenslotte worden een aantal van de meest gekweekte varens getoond en besproken, hoe ze kunnen worden herkend, en wat over hun bijzondere eigenschappen of eisen bij de verzorging.

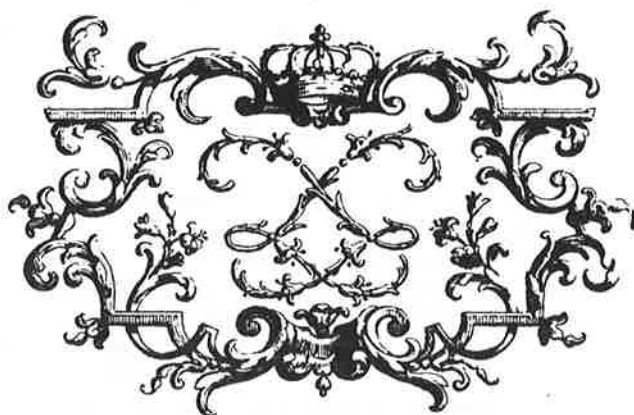
De Koninklijke Serres te Laken

Deze monumentale serres vormen een belangrijk monument van de 19de-eeuwse architectuur. In zijn bekende ambitieuze streven naar prestige liet Koning Leopold II, gefascineerd door de grandeur van monumentale bouwwerken, ook deze glas- en gietijzerkonstructie optrekken in het koninklijk domein te Laken.

In dit plantenpaleis heeft de vorst ook zijn laatste dagen gekend, en overleed er op 17 december 1909 in het palmenpaviljoen.

Bekend is de verzameling eeuwenoude appelsienbomen, de majestatische palmencollectie, een bijzonder indrukwekkende verzameling klim- en hang-*Fuchsia* 's, enz.

Wij bieden u op zaterdag 28 april een avondlijke wandeling in deze feërieke omgeving...

Lippensgoed - Bulskampveld

Het provinciaal domein Lippensgoed - Bulskampveld is voor het grootste gedeelte gelegen op het grondgebied van de gemeente Beernem. Het maakt deel uit van het eertijds uitgestrekte boscomplex over de gemeenten Beernem, Hertsberge, Wingene, Aalter.

Het staatsdomein is 108 ha groot, en het provinciaal domein 202 ha. Het kasteel "Lippensgoed" is genoemd naar de eigenaars van 1904-1969; in 1969 zijn de grond en het goed aangekocht door de provincie West-Vlaanderen.

De kruidentuin bevindt zich in het provinciaal domein, en is bijzonder soortenrijk, gevarieerd, goed beheerd, maar onvoldoende bekend. Naast het kasteel, de kruidentuin, het bosgedeelte met een bosleerpad ("Het Aanwijs"), en de nog resterende heiderelicten, kan men zich ook heerlijk ontspannen en rusten of verpozen langs de mooie kasteelvijver...

Cyrilla Gillis
Asschout 2
9050 Evergem

De stilte na de storm...

Ook onze Plantentuin heeft een paar pluimen gelaten tijdens het voorbijrazen over ons land van de intussen berucht geworden storm op donderdag 25-1-1990.

Aan de rand van de rotstuin zijn de verschillende hoofdstammen van een oude Robinia (*Robinia pseudoacacia*) van de korte onderstam afgeblazen. Deze boom was reeds merkbaar ziek en aangetast door Zwavelzwam.

In het Europees bosgedeelte bij de Varensleuf is een bijzonder grote Ruwe Berk (*Betula pendula*) helemaal omgewaaid, en terecht gekomen in de armen van een kandelaarvormig vertakte Rode Paardekastanje (*Aesculus x carnea*), die hierbij toch niet al te veel schade heeft opgelopen.

Aan de rand van het bos bij het kleine vijvertje is verder een prachtige Atlasceder (*Cedrus atlantica*) door de wind omvergeblazen, en ook terecht gekomen op een doornloze Christusdoorn (*Gleditsia triacanthos* 'Inermis'), die eveneens weinig schade heeft ondervonden. Achteraf, bij het opruimen van deze gevallen Atlasceder, merkten we echter dat een zeldzame en traag groeiende soort naaldboom, een Parasolspar (*Sciadopitys verticillata*) bij de val van deze Atlasceder aan de voet was afgeknakt : dit betekent een ernstig verlies voor onze Plantentuin !

Een Blauwe Ceder (*Cedrus atlantica* 'Glaucua'), wat verderop bij de kruidentuin, heeft enkele gesteltakken verloren, net zoals heel wat andere bomen in de buurt.

Tenslotte is ook belangrijke schade toegebracht aan een van de grote serres. Een van de elementen van de nokverluchting in de tropische kas is door de wind een eind omhooggetild en daarna met kracht terug dichtgeslagen, waardoor zo'n 40 panelen gewapend (!) glas aan diggelen liggen; 4 panelen zijn zelfs uit hun voegen gelicht en 13 m diep naar beneden gestort !

Als we deze problemen vergelijken met wat op veel andere plaatsen is gebeurd, kunnen we nog van geluk spreken. Onze Plantentuin heeft het orkaan goed doorstaan !

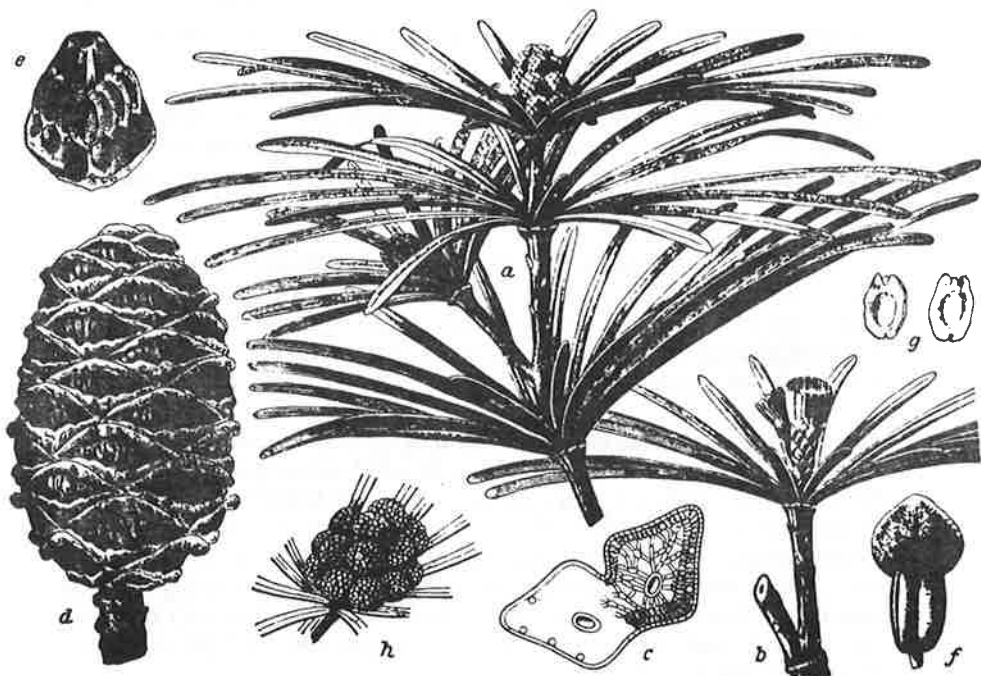

Fig. 1. Parasolspar (*Sciadopitys verticillata*).

A : twijg met mannelijke kegels. B : twijg met vrouwelijke kegels. C : dwarse doorsnede doorheen een naald. D : rijpende kegel. E : zaadschub met zaden. F : stuifmeelschub. G : zaden. H : mannelijke schub. (Uit Krüssmann G., 1972, Handbuch der Nadelgehölze).

Vragen staat vrij !

Beste Vrienden,

Uw antwoorden betekenen een grote steun voor het werk van uw redakteur !

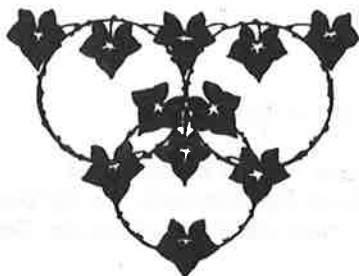
Van veel zijden heb ik nuttige en interessante tips gekregen, die in de inhoud en vormgeving van het tijdschrift zullen doorwerken.

Heel belangrijk is het concrete aanbod van verschillende Vrienden om een artikel voor het tijdschrift te bezorgen, over een onderwerp dat hen bijzonder aan het hart ligt. Hiervoor mijn beste dank ! Hoe meer zielen, hoe meer vreugd...

Als u me op een of andere manier vooraf het onderwerp en een korte samenvatting van wat u wil schrijven kan bezorgen, dan kunnen we overleggen wat de inhoud kan worden, kan ik u enkele suggesties geven voor bijkomende informatie, wat over de gewenste lengte, illustraties, de periode van verschijnen, en zo meer. U kan uw werkje ook zó naar mij opsturen !

En dan nog even het volgende...

Door de werkzaamheden voor dit nummer heb ik nog niet veel tijd gehad om uw vele vragen en suggesties te beantwoorden. Mag ik u nog even om wat geduld vragen ? Dank !

De
VRIENDEN van de PLANTENTUIN

GENT

driemaandelijks tijdschrift
negende jaargang
nr.1 maart 1990

Redactie :

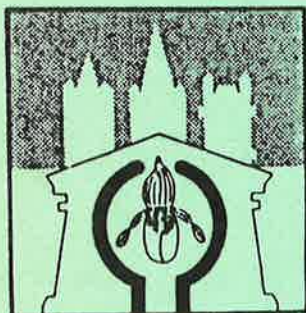
Paul Goetghebeur
Plantentuin
Ledeganckstraat 35
9000 Gent

(091 - 22 78 21, n° 495 of 493)

Aan dit nummer hebben verder meegewerkt :
Gilberte Comhaire-Neyt, Pol Danneels, Freddy Delabarre, Cyrilla Gillis,
Marc Leten, Karel Otten, Jef Vandenbulcke, Cecilia Vastesægher,
Marcel Verhaegen.

**De VRIENDEN
van de
PLANTENTUIN
GENT**

De
VRIENDEN van de PLANTENTUIN
GENT

driemaandelijks tijdschrift
negende jaargang
nr 1 maart 1990

verantwoordelijke uitgever :
P. Goetghebeur
Ledeganckstraat 35
9000 Gent
tel. 091 - 22 78 21 (495)

afgifftekantoor
LEDEBERG 1